

Valsts kancelejas vēsture

Publicēts: 26.11.2020.

Valsts kancelejas izveide un attīstība

1918.–1934.gads

Pēc Latvijas valsts proklamēšanas 1918.gada 18.novembrī tika izveidota Latvijas pagaidu valdība. Tās darbības nodrošināšanai tika izveidota Pagaidu valdības kanceleja.

Atsevišķs dokuments par Pagaidu valdības kancelejas izveidošanu nav atrodams. Pirmo reizi neatkarīgās Latvijas valdības administrācijas vārds minēts 1918.gada 26.novembrī, kad Latvijas Pagaidu valdības kancelejas pārvaldnieks Dāvids Rudzītis protokolēja pirmo oficiālo valdības sēdi. 1919.gada 1.janvārī valdība "konstatē, ka Pagaidu Valdības Kancelejas Pārvaldnieks Dāvids Rudzītis skaitās amatā no 20.novembra 1918.gada". Līdz ar to par Valsts kancelejas dzimšanas dienu var uzskatīt 1918. gada 20.novembri.

Savu pašreizējo nosaukumu Valsts kanceleja ieguva 1919.gada 11.aprīlī, kad Latvijas Pagaidu valdības kanceleja tika pārdēvēta par Valsts kanceleju un D.Rudzītis apstiprināts par Valsts kancelejas direktoru. Ministru kabinets apstiprināja arī Valsts kancelejas štatu sarakstu, kurā bija vien 20 darbinieku.

1919.gada 5.augustā Latvijas Pagaidu valdība pieņēma "Pagaidu noteikumus par Valsts kanceleju" un 1919.gada 8.augustā – Ministru kabineta sēžu kārtības rulli. Šajos dokumentos tika noteikti Ministru kabineta sēžu organizēšanas pamatprincipi un Valsts kancelejas galvenie pienākumi: "rīkot ministru kabineta un ministru prezidenta rakstvedību un darbvedību; pārvaldīt atsevišķas valsts kancelejas nozares: likumu kārtošānu un izdošanu, oficiālā laikraksta izdošanu, tipogrāfiju, bibliotēku, arhīvu" u.c.

Valsts kanceleja pēc Ministru prezidenta uzdevuma sasauca valdības sēdes, paziņoja sēdes dalībniekiem sēdes darba kārtību un apspriežamos projektus. Sēdi protokolēja Valsts kancelejas direktors, kas protokolā atzīmēja klātesošos, lietas būtību, svarīgāko debašu saturu un pieņemtos lēmumus. Valsts kanceleja pēc protokola noformēšanas to nosūtīja visām ministrijām, bet protokolu un rīkojumu oriģinālus glabāja arhīvā. Valsts kanceleja reģistrēja visus valdības sēdē izskatāmos dokumentus un pārvaldīja Ministru prezidenta un Ministru kabineta saņemto un nosūtīto korespondenci. Šis Valsts kancelejas pamatfunkcijas gadu gaitā ir palikušas nemainīgas.

Valsts kancelejas pakļautībā tika izveidots oficiālais laikraksts "Valdības Vēstnesis", kurā iespieda likumus un valdības rīkojumus.

Pieaugot izdoto likumu skaitam, Valsts kancelejas sākotnējo uzdevumu – likumu kārtošānu un izdošana – 1920.gada 25.oktobrī pārņēma Tieslietu ministrija, kurā tika izveidota Kodifikācijas nodaļa, kas turpmāk veica likumu juridiskās caurlūkošanas darbu, sakārtoja tos un izdeva Latvijas valdības likumu un rīkojumu krājumu.

1925.gada jūlijā pieņemtā Instrukcija par Ministru kabineta iekšējo darbību un kārtību noteica, ka Ministru kabinetā tiek izveidota sevišķa kolēģija (Mazais kabinets), kas projektus un citus iesniegtos priekšlikumus pārbauda no tehniskā viedokļa un tikai pēc tam tos skata Ministru kabinets pilnā sastāvā. Arī Valsts kancelejas direktors bija Mazā kabineta sastāvā.

1925.gadā. 1.aprīlī pieņemtajā Ministru kabineta iekārtas likumā tika noteikts, ka "Valsts kanceleja pārzina Ministru kabineta un Ministru prezidenta lietvedību. Valsts kancelejas direktors pārvalda Ministru kabineta un Valsts kancelejas budžetu." Šis likums noteica arī, ka Valsts kancelejas direktors un pārējie ierēdņi tiek pieņemti darbā, pamatojoties uz Civildienesta likumu. Tādējādi tika nostiprināts Valsts kancelejas juridiskais statuss.

1934.–1940.gads

1934.gada 15.maijā Kārļa Ulmaņa vadībā notika valsts apvērsums. Saeima tika atlaista un politisko partiju darbība apturēta. Ministru kabinets istenoja ne tikai izpildvaras funkcijas, bet bija kļuvis arī par likumdevēju, pilnībā pārņēmot Saeimas funkcijas. Līdz ar to ievērojami pieauga valdības administrācijas loma. Piemēram, Kodifikācijas nodaļa, kas no Tieslietu ministrijas 1926.gadā pārgāja Saeimas pakļautībā, nonāca Valsts kancelejas pārziņā. Autoritārā režīma laikā varas koncentrācija un valsts institūciju loma tika arvien vairāk palielināta. 1936.gadā K.Ulmanis kļuva par Valsts un Ministru prezidentu.

Saskaņā ar Valsts un Ministru prezidenta 1938.gada 15.novembra paziņojumu D.Rudzītis tika uzaicināts par Ministru kabineta locekli. Vienlaikus viņš turpināja pildīt arī Valsts kancelejas direktora pienākumus.

1940.–1990.gads

1940.gada 17.jūnijā Latviju okupēja PSRS karaspēks. PSRS vadība centās panākt, lai turpmākā Latvijas aneksija izskatītos likumīga – valsts institūcijas dažus mēnešus turpināja darboties stingrā PSRS uzraudzībā. Formāli Valsts kanceleja darbību beidza 1940.gada 27.augustā, kad to pārdēvēja par Tautas Komisāru padomes kanceleju, bet faktiski kā neatkarīgas valsts valdības administrācija tā beidza pastāvēt jau 1940.gada 17.jūnijā, kad K.Ulmaņa valdība nolika savas pilnvaras.

Turpmākos 50 gadus Latvijas teritoriju pārvaldīja svešas varas. 1941.–1945.gadā Latvijas teritorija atradās nacistiskās Vācijas kontrolē. Pēc Vācijas sakāves otrajā pasaules karā Latvijas teritorijā atgriezās PSRS okupācijas režīms. Tika turpināta Latvijas sovjetizācija, Latvijas PSR valdība un tās administrācija (no 1946.gada – Latvijas PSR Ministru padomes Lietu pārvalde) nedarbojās Latvijas tautas interesēs. Piemēram, lēmumu par vairāk nekā 40 000 Latvijas iedzīvotāju izsūtīšanu uz attāliem PSRS rajoniem 1949.gada 17.martā parakstīja gan Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājs V.Lācis, gan lietu pārvaldnieks I.Bastins.

1985.gadā PSRS pie varas nākušais M.Gorbačovs uzsāka demokrātiskas reformas. Latvijā sākās tautas atmoda, Latvijas PSR valdība un tās administrācija sāka īstenot neatkarīgāku politiku, valdības vairākums 1990.gadā jau atbalstīja neatkarīgas valsts ideju.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas notika visu Latvijas PSR varas struktūru reorganizācija, arī Latvijas PSR Ministru padomes Lietu pārvaldes reorganizācija un Valsts kancelejas atjaunošana.

1990.–2008.gads

Pēc Latvijas Republikas neatkarības deklarācijas pieņemšanas 1990.gada 4.maijā Latvijas valsts pārvaldē aizsākās demokrātiskas reformas. Līdz brīdim, kad pilnībā tika atjaunota Latvijas Satversmes un Ministru kabineta iekārtas likuma darbība, Valsts kanceleja piedzīvoja trīs reorganizācijas.

1990.gada 25.maijā Latvijas Republikas Ministru padome pieņēma lēmumu "Par Valsts pārvaldes aparāta darbu Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas apstākļos", saskaņā ar kuru likvidēja Latvijas Republikas Ministru Padomes Lietu pārvaldi un Ministru padomes operatīvās darbības nodrošināšanai izveidoja Latvijas Republikas Valdības administrāciju, kuru vadīja Valdības lietu ministrs Kārlis Lācis.

1991.gada 26.novembrī Valdības administrācija tika likvidēta, un tās vietā tika izveidots Valdības aparāts, par kura vadītāju tika iecelts Valdis Zeikats.

1992.gada 18.marta likumā "Par Latvijas Republikas Ministru Padomi" atkal tika minēts Valsts kancelejas vārds. Pēc 1992.gada 19.novembra lēmuma "Par Latvijas Republikas Valdības aparāta reorganizāciju" pieņemšanas Valsts kanceleju iekļāva Valdības aparātā kā struktūrvienību. Valdības aparāta pamatpienākums palika līdzšinējais – nodrošināt valdības darbu.

Atjaunotā Valsts kanceleja

Pēc 5. Saeimas ievēlēšanas tika atjaunota Latvijas Satversme, un 1993.gada 3.augustā stājās spēkā likums "Par 1925.gada 1.aprīļa likuma "Ministru kabineta iekārta" atjaunošanu", kas noteica, ka Ministru kabineta un Ministru prezidenta lietvedību pārzina Valsts

kanceleja. Saskaņā ar minēto likumu tika atjaunots vēsturiskais Valsts kancelejas statuss un noteiktas tās pamatfunkcijas – nodrošināt Ministru kabineta un Ministru prezidenta darbību, kā arī optimālu un operatīvu lēmumu pieņemšanu saskaņā ar Satversmi un citiem likumiem.

1994.gada 27.jūlijā par Valsts kancelejas direktoru kļuva Žoržs Tikmers, kurš amata pienākumus pildīja līdz 1998.gada 16.februārim. Pēc tam, 1998.gada 1.jūnijā, par galveno valsts ierēdni kļuva Alvis Vītols.

Valsts kancelejas darbību reglamentē 2003.gada 20.maijā Ministru kabinetā apstiprinātais [Valsts kancelejas nolikums](#). No 2000.gada 25.aprīļa līdz 2010.gada 31.decembrim Valsts kanceleju vadīja Gunta Veismane, no 2011. gada janvāra līdz 2015.gada jūnijam Valsts kancelejas direktores pienākumus pildīja Elita Dreimane. 2015.gada septembrī par Valsts kancelejas direktoru tika apstiprināts Mārtiņš Krieviņš, kurš direktora amata pienākumus pildīja līdz 2017.gada 21.martam. Kopš 2017.gada 4.aprīļa Valsts kancelejas direktors ir [Jānis Citskovskis](#).

<https://www.mk.gov.lv/lv/valsts-kancelejas-vesture>